

Nr 1300

av fru Kristensson m. fl.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet föreslås utflyttning av 30 statliga myndigheter och väsentliga delar av ytterligare 6 myndigheter med sammanlagt 6 300 anställda till 13 orter utanför Storstockholmsområdet. Motiven för de föreslagna utflyttningarna är dels att dämpa Storstockholms tillväxttakt, dels att skapa regionalpolitiska fördelar för de regioner dit myndigheterna föreslås omlokaliserade. Vi delar den malsättning som ligger bakom förslaget, men anser inte att de föreslagna åtgärderna bäst är ägnade att uppfylla malsättningen. Vi kan därför inte godta propositionen. Skälen härtill är följande.

Allmänna synpunkter

För att kunna bedöma möjligheterna att genom utflyttning av statlig verksamhet åstadkomma en dämpning av Storstockholms tillväxttakt är det nödvändigt med ett underlag, som visar fördelar och nackdelar med olika åtgärder. Det gäller såväl alternativet utflyttning av hela myndigheters verksamhet som utflyttning av delar av verksamheten eller ökad delegering från den centrala till den regionala och lokala organisationen. Vid en analys härav måste enligt vår mening de samhällsekonomiska vinster respektive förluster som de olika alternativen medför tillmätas en mycket stor vikt.

En förutsättning för bedömandet av lokaliseringen av enstaka statliga organ eller av större eller mindre grupper sådana, måste vara att man har tillgång till en översikt över samtliga statliga organ i Storstockholmsområdet och en redovisning av de principer, som hör vara vägledande vid bedömningen av dessa organs lokalisering. En utgångspunkt bör därvid enligt vår uppfattning vara, att Stockholm även i framtiden skall vara *landets administrativa centrum*. Fran effektivitetssynpunkt, samhällsekonomisk synpunkt m. m. måste nödvändig central ledningsverksamhet för statsorgan, organisationer m. fl. organ lokaliseras till samma ort. Detta har tidigare varit och är alltjämt en utgångspunkt för lokalisering av det administrativa centret i alla andra länder. Det finns enligt vår mening inga skäl, som föranleder en ändrad uppfattning i detta avseende.

En utflyttning som kan väntas medföra en kraftig avlastning av Stockholmsområdet och samtidigt ge lokaliseringspolitisk effekt innebär antingen en kraftig utökning av investeringsvolymen eller en stark

omfördelning av resurserna. Eftersom marginalerna för en utökning av de offentliga investeringarna inom överblickbar framtid måste bedömas som små, existerar i realiteten endast alternativet med en omfördelning av resurserna. En sådan omfördelning måste föregås av mycket grundliga överväganden, som ställer hela lokaliseringsfragan i ett samhällsekonomiskt sammanhang av sådan omfattning att endast några allmänna synpunkter kan läggas.

Den lokaliseringsspolitiska verksamheten måste syfta till att på mest ändamålsenliga sätt utnyttja tillgängliga resurser. Genomförandet får sedan ske i avvägning mot arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt propositionen nr 29 är en utgångspunkt som ovan nämnts att lokalisering av central statlig verksamhet bör användas som ett led i de regionalpolitiska strävandena. Det föreligger emellertid enligt vår mening en patalogisk skillnad mellan industrilokalisering – både privat och statlig – och lokalisering av statlig verksamhet. Det primära syftet med en industrilokalisering är att bereda sysselsättning i områden med överskott av arbetskraft, medan det vid statlig omlokalisering är att avlasta Stockholmsområdet, varvid förutsätts att personalen förflyttas till den nya lokaliseringsorten. Vid lokalisering av nya statliga myndigheter är förutsättningarna mer likartade dem som gäller vid industrilokalisering.

Om de resurser som genom en utflyttning av statlig verksamhet friställs i Stockholm kommer att tas i anspråk av andra verksamheter, vilket det finns starka skäl att anta, kommer de företagna utflyttningarna icke att få den lokaliseringsspolitiska effekt som primärt avses. Så blir endast fallet om etableringskontroll i Storstockholmsområdet samtidigt införs. Varje utflyttningssalternativ kan inte heller anses tillräckligt genomarbetat och presentabelt, förrän det åtföljs av en fullständig kalkyl av vad det skulle innebära, om de totala kostnader en utflyttning kan beräknas medföra i stället tilldelades Stockholm för att lösa de problem, som koncentrationen där medför.

En fördel med omlokaliseringen av statlig verksamhet anses vara ökade möjligheter till differentiering av näringsstrukturen i olika delar av landet. Som ovan nämnts syftar en omlokalisering av statlig verksamhet icke primärt till att bereda arbetsmöjligheter i sysselsättningssvaga områden. En utflyttning av statlig verksamhet får därför mindre effekt än industrilokalisering, och det näringspolitiska motivet får därför mindre betydelse. Enligt vår mening kan den statliga omlokaliseringen få en negativ arbetsmarknadseffekt, nämligen när det gäller möjligheterna till förvärvsarbete för maken/maken till de vid myndigheterna anställda. Vid omlokaliseringen kommer förvärvsarbetande makar att få uppge sitt arbete i Stockholm för att följa andra maken till utflyttningssorten. Med den rikt differentierade arbetsmarknad, som förekommer i Stockholm, är möjligheterna givetvis större där än på utflyttningssorten att erhålla ett i förhållande till utbildning, erfarenhet m. m. passande förvärvsarbete.

Synpunkter på Kungl. Maj:ts proposition nr 29

Regeringens förslag leder enligt var uppfattning salunda inte till att man i någon större utsträckning uppnår de avsedda fördelarna; att dämpa Storstockholms tillväxttakt och samtidigt skapa regionalpolitiska fördelar för de regioner dit myndigheterna lokaliseras. De begränsade vinster man kan uppnå måste också ses i relation till de stora totala kostnader som är förknippade med hela utlokaliseringen. Det gäller inte bara de i propositionen redovisade kostnaderna för investeringar på de nya orterna utan även betydande kostnader för kompensation till den personal som flyttar respektive inte flyttar, evakueringskostnader m. m. Dessutom kan man för lång tid framåt räkna med allvarliga störningar i hela statsförvaltningens effektivitet, vilket får betydande kostnadsmässiga konsekvenser. I många fall torde svarigheter uppstå att på en ny ort nyrekrytera personal med erforderliga specialkunskaper. Regeringens förslag presenteras som en etapp i en serie utflyttningar. Detta medför enligt var mening att det är omöjligt att få en samlad bild som underlag för ett ställningstagande till det föreliggande utflyttningsförslaget.

Den statliga verksamheten har under senare decennier undergått en markant utveckling bort från skriftlig kommunikation och isolering i riktning mot modernare arbetsformer. Numera arbetar en stor del av förvaltningen genom muntliga kontakter, och allt fler fragor avgörs i samband med överläggningar av skilda slag. Myndigheternas kontakter är på intet sätt begränsade till departement och andra myndigheter utan sker i stor utsträckning med olika företrädare för näringsliv, arbetstagarorganisationer etc. En annan mycket väsentlig synpunkt är att de specialister på olika ämnesområden, som finns inom den statliga verksamheten, i betydande grad utnyttjas även utanför sitt verksamhetsområde genom medverkan i utredningar, kommittéer o. d. Styrelserna för de statliga myndigheterna sammansätts vidare i allt större utsträckning av lekmannarepresentanter från näringsliv och arbetsmarknadsorganisationer. En omlokalisering av vissa myndigheter skulle försvara dessa kontakter.

Decentralisering genom delegering

Regionalpolitiken syftar till att skapa ett antal regionala tillväxtcentra med en väl differentierad arbetsmarknad och ett kvalificerat utbud av samhällsservice. Detta åstadkommer man främst genom industrilokalisering samt utbyggnad av både privat service och samhällsservice av skilda slag. Den statliga förvaltning som då blir nödvändig är regional och lokal statlig verksamhet. En ökning av den regionala statliga verksamheten åstadkommes bäst genom att i största möjliga utsträckning delegera myndigheternas arbetsuppgifter. Därmed menar vi inte som departementschefen anför i propositionen enbart arbetsuppgifter av rutinbetsart karaktär sasom maskinskrivning, dataansning och liknande arbetsuppgifter. Vi menar att även befogenheterna skall delegeras till de regionala organen.

Ett sådant alternativ ger en differentierad arbetsmarknad inom varje regionalt tillväxtcentrum och ökar inflyttningen av kvalificerade befattningshavare till de olika regionerna. På sikt ges då möjligheter till att i huvudstaden endast ha kvar styrgrupper för planering och utveckling samt kontaktverksamhet med departement, myndigheter, organisationer m. fl. organ. Övriga arbetsuppgifter delegeras/decentraliseras till ett lämpligt antal regionala tillväxtcentra.

Åtgärder i samband med en omlokalisering

Verkningarna för personalen blir betydande vid varje omlokalisering. Stora grupper av den berörda personalen har sökt sig till Stockholm och en central myndighet för att komma i anslutning av de fördelar i fråga om service, kulturinrättningar och differentierad verksamhet, som storstaden erbjuder, medan de samtidigt accepterar nackdelarna i en storstad. De anställda skall omlokaliseras, och de ställs därför inför en tvångssituation. För de berörda myndigheterna kan "avhopp" från personalens sida visserligen i många fall sägas vara en nackdel av övergångsnatur, men svarigheterna skulle inte desto mindre bli starkt kännbara för många myndigheter.

Vi vill i detta sammanhang ej underlata att framhålla att utredningen genomförts på ett ur företagsdemokratisk synvinkel helt oacceptabelt sätt. Utredningen har inte tagit några kontakter för samråd eller information med personalen vid de myndigheter som föreslås flytta ut från Stockholm. Förslaget kom att refereras i press och radio, innan personalen informerades. Detta har hos den berörda personalen skapat stor bitterhet. Ett sådant asidosättande av önskemålen om information och samråd rimmar illa med dagens krav på ökad företags- och förvaltningsdemokrati.

Skulle riksdagen trots detta fatta beslut om utlokalisering, är det enligt vår uppfattning mycket angeläget att personalens problem i samband med utflyttningen ges högsta prioritet. Riktpunkten måste därvid vara att någon tvångsförflyttning inte får förekomma. Alla anställda som ej medföljer vid flyttning skall beredas *likvärdig* statlig, kommunal eller annan anställning i Storstockholm. Inte heller skall någon anställd lida någon ekonomisk förlust på grund av flyttningen.

Dessutom bör följande önskemål tillgodoses:

1. Vid försäljning av villa, radhus, bostadsrättslägenhet eller dylikt måste staten hålla de anställda skadeslösa.
2. All omlokaliserad personal skall ha rätt till statligt bostadsanskningslån.
3. Den som vid tidpunkten för verkets flyttning är minst 60 år eller har minst 30 tjänsteår i statens tjänst skall om vederbörande slutar sin anställning erhålla full tjänstepension.

För den som övergår till annan tjänst (kommunal eller privat) skall pensionssystemen koordineras, så att samma pension kommer att utgå som om tjänstemannen kvarstannat i statlig tjänst.

4. Yrkesarbetande make/maka skall garanteras likvärdig tjänst på nya orten samt vid behov ha samma rätt till omskolning och samma förmåner vid dylik som tjänsteman vid den utflyttade myndigheten. Detta bör även gälla deltidsanställda.

5. Andra problem för deltidsanställda i samband med utflyttningen måste särskilt uppmärksammas.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi

att riksdagen avslar Kungl. Maj:ts proposition nr 29,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning om förslag till delegering av de statliga myndigheternas arbetsuppgifter i enlighet med de riktlinjer som ovan framförts, samt

att i händelse av bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 29 riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för de åtgärder för personalen i samband med omlokaliseringen som ovan framförts.

Stockholm den 2 april 1971

ASTRID KRISTENSSON (m)

H. BERTIL LIDGARD (m)

ALF WENNERFORS (m)

ANDERS WIJCKMAN (m)